

VỀ BỐN BỘ CAO TĂNG TRUYỆN Quan Trọng Trong Văn Học Phật Giáo Trung Quốc

TK.Thích Minh Nhãn

---o0o---

Nguồn

<http://thuvienhoasen.org>

Chuyển sang ebook 08-08-2009

Người thực hiện :

Nam Thiên - namthien@gmail.com

[Link Audio Tại Website http://www.phatphaponline.org](http://www.phatphaponline.org)

Mục Lục

Lương Cao Tăng Truyện
Đường Cao Tăng Truyện
Tống Cao Tăng Truyện
Minh Cao Tăng Truyện

---o0o---

Cao tăng truyện là một thể loại sử ký của Phật giáo Trung Hoa, ghi lại truyện tích và cuộc đời hành đạo của chư vị Cao tăng.

Cao tăng truyện chứa đựng một nguồn tài liệu vô cùng phong phú, có thể cung cấp cho độc giả biết thêm về công hạnh hoàng truyền chánh pháp của chư vị cao tăng cho đến các trung tâm dịch thuật, tác phẩm dịch thuật, học thuyết, tông phái, tư tưởng Phật giáo và nhiều sử liệu quan trọng. Đặc biệt trong thể loại sử ký này còn ghi lại cả thành phần quan lại chuyên quản lý về tôn giáo và Tăng sĩ; các bậc đế vương đối đãi với Phật giáo như thế nào; các học sĩ danh tiếng đương thời có liên quan với Phật giáo ra sao . . . cho đến giao thông lịch sử văn hóa các triều đại. Nói chung Cao tăng truyện phản ánh rất nhiều phương diện vừa khách quan lại xác thực về lịch sử các nhân vật Phật giáo và liên quan đến Phật giáo. Quả thật đây là nguồn cứ liệu vô cùng quý báu để tham khảo nghiên cứu về sử Phật giáo và lịch sử văn hóa các triều đại trước đây của trung Hoa.

Trung Hoa là một trong những đất nước có ý thức ghi chép lịch sử sớm nhất trên thế giới này. Phật giáo khi truyền vào Trung Hoa đã tiếp nhận tinh thần văn hóa ấy. Do vậy chư vị cao tăng có tài viết lách và có năng khiếu sử học đều không bỏ qua những ưu điểm mà lịch sử đã để lại.

Về truyện ký và sử liệu của Phật giáo có thể phân làm 3 loại:

Truyện ký cá nhân: chuyên ghi chép về truyện ký của một vị cao tăng nào đó.

Loại truyện: chỉ ghi chép về các vị cao tăng có cùng một hệ thống, như cùng một tông phái, hay là các đoàn sang Thiên Trúc thỉnh kinh.

Tổng truyện: là loại sử ký ghi chép toàn diện. Nghĩa là chuyên sưu tập về truyện tích và công hạnh hành đạo của của chư vị cao tăng qua các triều đại. Cao tăng truyện thuộc loại thứ 3 này.

Trong văn học Phật giáo Trung Hoa có nhiều tác phẩm Cao Tăng Truyện và tên gọi cũng có sự khác nhau, như: Danh tăng truyện của Bảo Xương soạn, Tân tu khoa phân lục học tăng truyện của Nguyên Đàm Ngạc soạn, Bồ tặc cao tăng truyện của Minh Hà soạn, Tam thập nhị tổ truyện của Dân Trinh, Tân tục cao tăng truyện tứ tập do Dụ Khiêm soạn v..v.. Những bộ sử ký này mang tính thời đại và chỉ có giá trị ảnh hưởng lớn đối với đương thời mà thôi. Để có giá trị ảnh hưởng lớn cho đương thời và ngày nay với tính phản ánh khách quan và chính xác thì không ngoài bốn bộ sau:

1. Lương cao tăng truyện (Cao tăng truyện) do Huệ Hạo đời nhà Lương biên soạn.
2. Đường cao tăng truyện (Tục Cao tăng truyện) do Đạo Tuyên đời nhà Đường biên soạn.
3. Tống cao tăng truyện: do Tân Ninh thời Bắc Tống biên soạn.
4. Minh cao tăng truyện: do Như Tĩnh thời nhà Minh biên soạn.

Sau đây chúng tôi lần lượt giới thiệu một cách khái lược về 4 bộ sử ký quan trọng này.

Lương Cao Tăng Truyện

Lương cao tăng truyện còn gọi là Cao tăng truyện do Huệ Hạo (497-554) ở thời nhà Lương biên soạn: trọn bộ gồm có tất cả là 14 quyển.

Huệ Hạo ở tại Gia Tường tự. Ngài là một sử gia nổi tiếng trong giới Phật giáo, là người thông thạo nội ngoại điển lại có tài viết lách. Trong lĩnh vực văn chương, ngài đã trước tác không ít tác phẩm giá trị để lại cho đời. Ngài thị tịch vào năm Thừa Thánh thứ 3 (554) triều đại nhà Lương, thọ 58 tuổi.

Sau khi xem qua các bộ sách kể về danh tăng, Huệ Hạo cảm thấy những quyển sách này biên soạn không trọn, thiếu trước hụt sau. Do vậy ngài hạ quyết tâm đọc hết các tài liệu hiện có kể về chư vị danh tăng, kể cả các sách sử ký, địa lý, phong tục tập quán ... Sau đó, ngài y cứ trên những nền tảng sẵn có ấy mà tu chỉnh, bổ sung để soạn thành bộ Cao tăng truyện. Trước khi Huệ Hạo viết bộ này, cũng đã có một số vị trước tác kể về truyện tích của chư vị danh tăng thời bấy giờ như bộ Danh tăng truyện của Bảo Xương... nhưng phần lớn đều lấy tên là Danh Tăng truyện.

Theo khảo sát của các học giả ngày nay, bộ sách này được xác định là viết tựa vào năm Thiên Giám thứ 18 (519) và hoàn thành vào năm Phổ Thông thứ 3 hoặc thứ 4 (522 hay 523) triều đại nhà Lương. Như vậy bộ sách này từ khởi công viết đến khi hoàn tất mất khoảng 4-5 năm, cả bộ sách này ghi nhận về cuộc đời hành đạo của các vị tăng từ triều đại Đông Hán Vĩnh Bình năm thứ 10 (67) và kết thúc vào Thiên Giám năm thứ 18 (519) của triều đại nhà Lương, tất cả khoảng thời gian là 453 năm.

Phần chính truyện ghi nhận lại cuộc đời hành đạo của 257 vị cao tăng; phần phụ lục thì có 274 vị. Toàn sách được phân chia làm 10 khoa: Dịch kinh, Nghĩa giải, Thần dị, Tập Thiền, Minh luật, Di thân, Tụng kinh, Hưng phước, Kinh sư, và Xướng đạo. Mỗi khoa của sách đều có một bài văn luận khái quát lại khoa đó. Tác giả bình luận ca ngợi những vị xuất sắc nhất trong khoa ấy đồng thời cũng phát biểu quan điểm bình luận của mình đối với những danh tài được kể trong truyện.

Đây là một bộ sử ký có nguồn tài liệu vô cùng phong phú, ngoài việc kể về cuộc đời hành đạo của chư vị cao tăng ra, còn bao gồm tất cả các học phái đương thời. Những mẫu truyện đã xảy ra trong quá trình viết sách, dịch kinh. Đồng thời còn giới thiệu cho độc giả biết thêm những tác phẩm dịch thuật xuất sắc nhất của đương thời. Không những thế, Huệ Hạo còn chú giải về những học thuyết của chư vị cao tăng lúc bấy giờ và giải thích nội dung của

những tác phẩm dịch thuật xuất sắc ấy. Trong đó còn cho biết thêm về các danh sĩ có địa vị đương thời có những liên quan như thế nào đối với Phật giáo, và những danh sĩ của phái huyền học là những ai, họ chủ trương gì ... Bộ truyện còn cho biết thêm về các tăng sĩ từ Tây vực sang Đông Độ hoằng truyền chánh pháp, từ Đông Độ sang Thiên Trúc du học, thỉnh kinh cũng như các thông tin về giao thông, lịch sử, địa lý lúc bấy giờ . . .

Nói chung, Cao tăng truyện là bộ sử ký đề cập đến rất nhiều phương diện của xã hội trong hơn 400 rưỡi năm (67-519). Đây là một bộ sách làm y cứ về phương diện sử liệu của Phật giáo Trung Hoa nói riêng và lịch sử của đất nước này nói chung. Sách đã cung cấp không ít tài liệu quý báu cho giới học giả trước đây và ngày nay để nghiên cứu về những sự kiện giao lưu văn hóa giữa Trung Tây của xã hội cổ đại. Và cũng là một trong những tư liệu quý giá để nghiên cứu về lịch sử Nam Bắc triều. Bộ sách này cũng là một bộ truyện đầu tiên kể về cuộc đời hành đạo của chư vị cao tăng một cách hoàn chỉnh, chính xác và trân trọng. Đây thật là một bộ sách vô cùng quý giá đối với học giả Phật học, vì nó có thể cung cấp nhiều tư liệu giá trị để nghiên cứu về cuộc đời hành đạo, lịch sử của các cao tăng và lịch sử Phật giáo Trung Quốc. Ngoài ra còn là tài liệu y cứ để nghiên cứu những tác phẩm dịch thuật, học phái . . . của Phật giáo từ triều đại Đông Hán (Vĩnh Bình năm thứ 10) đến triều đại nhà Lương (Thiên Giám năm thứ 18).

Bộ sách này cũng là một trong những tác phẩm văn học nổi tiếng của thời kỳ Lục triều, với lời văn lưu loát, ý nghĩa sáng rõ, y cứ chính xác.

Các bộ Đại tạng Kinh của các triều đại đã kết tập làm 2 phẩm phần truyện ký gồm 13 quyển, phần mục lục 1 quyển; tổng cộng là 14 quyển. Nhưng Thanh tạng thì sửa thành 16 quyển. Cao tăng truyện của Huệ Hạo đã được kết tập vào Đại chính tạng, Vạn tự tạng, Hoằng giáo tạng ...

---o0o---

Đường Cao Tăng Truyện

Đường cao tăng truyện còn gọi là Tục Cao tăng truyện hay Tục Cao tăng truyện nhị tập. Đây là một bộ sử của Phật giáo. Bộ sách này do Đạo Tuyên (596-667) ở triều đại nhà Đường soạn, toàn sách có tất cả 30 quyển (cũng có bộ làm thành 31 hay 40 quyển).

Đạo Tuyên nhân đọc bộ Cao tăng truyện của Huệ Hạo, ngài cho rằng bộ sách cao tăng truyện này cũng chưa ghi hết các cao tăng của triều đại nhà Lương, vì nó được viết và hoàn thành vào năm Phổ Thông thứ 3 hoặc thứ 4 (522 hay 523) của triều đại nhà Lương. Và từ năm Phổ Thông thứ 4-5 cho đến đời nhà Đường cũng có không ít cao tăng đáng ghi và cũng chưa thấy có bộ sách nào viết tiếp kể về truyện tích của quý ngài. Chính vì lý do này, Đạo Tuyên viết Tục Cao tăng truyện.

Tục Cao tăng truyện được căn cứ vào 3 nguồn tài liệu sau:

Tất cả các sách vở có liên quan đến và đang được lưu hành như bộ: Lạc Dương già lam ký, Tăng nha bồ tát truyện, Thập đức ký, Trí Giả đại sư biệt truyện, Tri kỷ sa môn truyện, Cảm ứng truyện, Chúng kinh mục lục . . .

Bìa ký như: Lương Minh đế, Trần Thúc Bảo, Đạo An, Pháp Tuyên, . . .

Đích thân tác giả đi truy tìm tư liệu và phỏng vấn. Đạo Tuyên đã đến diện kiến và phỏng vấn các ngài Công Quá, Trí Thủ, Trí Tắc, ... trong đó bao gồm cả bằng hữu huynh đệ đồng môn cho đến Thầy Tổ.

Bộ sách này lúc ban đầu hoàn tất vào năm Trinh Quán thứ 19 (645) của triều đại nhà Đường. Nhưng sau đó thì tác giả lại viết tiếp cho đến năm Lâm Đức thứ 2 thì mới kết thúc hẳn. Như vậy bộ sách này chính thức hoàn thành trước khi tác giả mất 2 năm.

Toàn sách được phân là 10 khoa: Dịch kinh (4 quyển), Nghĩa giải (11 quyển), Tập Thiên (5 quyển), Minh luật, Hộ pháp, Cảm Thông (mỗi khoa 2 quyển), Di thân, Tụng đọc, Hưng phước, Tạp khoa (mỗi khoa 1 quyển), cộng chung toàn sách có tất cả là 30 quyển; trên 40 vạn chữ Hán. Sách kể về cuộc đời hành đạo của các cao tăng từ năm Thiên Giám nguyên niên (502) của triều đại nhà Lương cho đến năm Lâm Đức thứ 2 (665) của triều đại nhà Đường. Phần chính truyện có tất cả là 485 vị và phần phụ lục có tất cả là 219 vị. Ngoài ra còn có phần bổ sung cho phần chính và phụ lục có khoảng 190 vị.

Bộ sách này kể về cuộc đời hành đạo của chư vị cao tăng từ việc dịch kinh viết sách, giảng kinh thuyết pháp, cho đến nghiên cứu tu học, truyền giới, . . . một cách vô cùng tỉ mỉ. Đây là một bộ sử ký có tính giá trị cao của Phật giáo Trung Hoa; và cũng là nguồn tư liệu quý hiếm để nghiên cứu về lịch sử của Trung Hoa thời Nam Bắc triều và Tùy Đường. Do tư liệu của tác giả tham khảo từ những bộ sách cổ được lưu truyền đến triều đại nhà Đường, và

bia ký cộng với đích thân tác giả đến từ địa phương phỏng vấn, nên có độ chính xác rất cao. Vì vậy bộ sách này còn là một nguồn tư liệu quý hiếm để nghiên cứu về tư tưởng văn hóa của triều đại Tùy Đường.

Cao tăng truyện của Huệ Hạo không ghi chép về các cao tăng trong khoảng thời gian tác giả sinh tiền và phần lớn chỉ đề cập đến những vị cao tăng nơi phương Nam của Trung Hoa lúc bấy giờ. Nhưng bộ Tục Cao tăng truyện của Đạo Tuyên thì đề cập cả các cao tăng cùng thời với tác giả.. Đây chính là điểm đặc biệt của bộ sử ký này. Bộ sử ký này còn đề cập đến tất cả các cao tăng từ Bắc chí Nam của trung Hoa. Điều đó cũng tương đối dễ hiểu, vì vào triều đại nhà Đường, khắp Trung Hoa đã được thông nhất, còn dưới triều đại nhà Lương thì Trung Hoa bị phân đôi Bắc, Nam, vì vậy giao thông đi lại khó khăn. Huệ Hạo ở trên phần đất của nhà Lương thuộc Nam triều, do vậy các cao tăng tại Bắc phương đối với ngài cũng khó mà có được thông tin đầy đủ để đánh giá. Ngoài ra, bộ Tục Cao tăng truyện này còn đề cập đến cả hệ thống quan lại chuyên quản lý về tôn giáo, Tăng sĩ thời bấy giờ. Sách còn nói đến những trận chỉ huy tác chiến của Đường Cao tổ . . . Nhưng điều đáng tiếc là trong sách đã ghi trùng lặp một truyện, nếu không thì có thể nói rằng đây là một sách thập toàn thập mỹ. Nhưng thiết nghĩ khuyết điểm này không ảnh hưởng lớn đến giá trị của sách vì phạm vi của sách đề cập lại quá rộng và truyện tích thì lại quá nhiều. Cho nên bất luận thế nào đi nữa, Tục Cao tăng truyện cũng vẫn là một bộ sử ký giá trị, và có địa vị rất cao đối với hệ thống sử liệu Phật giáo Trung Hoa. Sách đã được kết tập vào các bộ Đại Tạng của các triều đại như Cao Ly tạng, Đại chính tạng, Tân Già tạng (3 tạng này chia làm 30 quyển) Thích sa tạng (31 quyển), Gia Tường tạng (40 quyển).

---o0o---

Tổng Cao Tăng Truyện

Tổng cao tăng truyện còn gọi là Đại Tổng cao tăng truyện hoặc Tổng truyện, gồm 30 quyển, do Tân Ninh (919-1001) của triều đại Bắc Tống biên soạn, đây là một trong những bộ sử ký giá trị của Phật giáo Trung Hoa.

Triều đại Bắc Tống rất coi trọng Phật giáo. Sau khi dựng nước, vua liền hạ chiếu in Đại tạng kinh (mộc bản) và thiết lập viện dịch kinh, độ tăng, tạo chùa . . . Để biểu dương ca ngợi các cao tăng, Tống Thái Tông hạ chiếu mời

ngài Tân Ninh phụ trách biên soạn bộ sách này. Ngoài ra còn mời ngài Hiền trung và Trí Luân trợ giúp cho công trình.

Ngài Tân Ninh và Hiền trung, Trí Luân đã ròng rã hơn 7 năm, ngày đêm tra cứu sử liệu, bia ký, và đích thân truy tìm tư liệu, phỏng vấn mà soạn thành bộ sách này. Sách được khởi công biên soạn vào năm Tống Thái Công Thái Bình Hưng Quốc năm thứ 7 (982) đến năm Đoan Cung nguyên niên (988) thì hoàn thành tại Hàng Châu. Và đến năm Chí Đạo thứ 2 (996) thì lại tu chỉnh một lần nữa.

Cả bộ sách được chia làm 10 khoa: Dịch kinh, nghĩa giải, Tập Thiên, Minh luật, hộ pháp, Cảm thông, Di thân, Đọc tụng, Hưng phước, Tạp khoa. Phần cuối của mỗi khoa đều có một bài luận. Sách biên tập về cuộc đời hành đạo của chư vị cao tăng của 10 triều đại (kể từ nhà Tống của Nam triều đến triều đại Bắc Tống). Phần chính truyện đề cập tất cả 531 vị, phần phụ lục có tất cả 125 vị. Đồng thời cũng có một bài luận với dạng tự vấn tự đáp để giải thích một số nghi vấn trong truyện. Sách còn bổ sung một số truyện tích về các cao tăng mà tác giả cho là bộ Cao tăng truyện của Huệ Hạo và Tục Cao tăng truyện soạn còn thiếu sót.

Bộ sách này có những phản ánh xác thực và khách quan. Như ở khoa «Tập Thiên», sách đã ghi chép rất rõ về truyện tích của ngài Thần Tú, Thần Hội, Viên Tịch . . . Sách còn ghi chép cả tình huống tranh chấp giữa hai tông phái là Nam Thiên tông Đốn tu của ngài Huệ Năng, và bắc Thiên tông Tiệm tu của ngài Thần Tú. Ở một số bộ sách khác thuộc «Đăng lục» thì không có ghi chép những tình tiết này. Nhưng bộ sách này lại ghi nhận tỉ mỉ và phản ánh một cách trung thực và khách quan. Do vậy sách còn là tài liệu quý hiếm để nghiên cứu về lịch sử phát triển của Thiên tông Trung Hoa. Ở khoa «Dịch kinh» thì sách đã ghi lại một cách tinh tế về đạo tràng dịch thuật của các triều đại cho đến chức vụ của chư vị dịch sư trong trung tâm dịch kinh. Đây cũng là nguồn tài liệu quý giá để nghiên cứu về lịch sử dịch thuật thời bấy giờ.

Tư liệu dẫn chứng trong bộ sách này rất đáng được tin cậy, vì phần lớn đã được đối chiếu và khảo sát qua. Nhưng đáng tiếc là có một số truyện tích trong sách được đề cập quá ngắn gọn và đã lược bỏ quá nhiều. Đồng thời cũng có một số truyện sắp xếp thời gian trước sau không được hợp lý lắm. Và cũng có một số vị cao tăng cũng chưa được đưa vào. Bộ sách này đã được kết tập vào Đại Chính tạng, Vạn Tục tạng, Hoàng Giáo tạng. . .

---o0o---

Minh Cao Tăng Truyện

Minh cao tăng truyện còn gọi là Đại Minh cao tăng truyện, do Như Tịnh ở triều đại nhà Minh biên soạn. Toàn bộ có 8 quyển, nhưng cũng có nơi phân làm 6 quyển.

Ngài Như Tịnh còn có pháp hiệu là Huyền Vi, là đệ tử ngài Chân Thanh, thuộc Thiên Thai tông. Ngài thường ở tại chùa Từ Vân trên núi Thiên Thai và chùa Lăng Nghiêm. Ngài thông thuộc nội ngoại điển, có tài viết lách lại có khiếu về sử ký. Vào năm Vạn Lịch thứ 28 (1600) triều đại nhà Minh, ngài đã giám định lại bộ Kim Thang Biên và sau đó thì biên soạn bộ Đại Minh cao tăng truyện này. Hai chữ «Đại Minh» ở đây ý là chỉ cho bộ sử ký này biên tập về truyện của chư vị cao tăng có tính thời đại. Hay nói khác hơn là tiếp nối bộ Tổng cao tăng truyện của ngài Tấn Ninh đời nhà Tống biên soạn. Nhưng đứng về mặt nội dung, Đại Minh cao tăng truyện không nối tiếp được với Tổng cao tăng truyện, vì Tổng cao tăng truyện kết thúc chính thức vào năm Chí Đạo thứ 2 (966). Còn Đại Minh cao tăng truyện thì biên tập từ những năm cuối của triều đại nhà Tống. Đồng thời cũng có một số sách cho rằng bộ sách này biên tập về những vị cao tăng từ triều đại Nam Tống. Thiết nghĩ cách nói này không chính xác lắm, vì nó có đề cập đến ngài Phổ Giao, nhập tịch vào năm Tuyên Hòa thứ 6 (1124) của đời Huy Tông, Bắc Tống (những năm cuối của triều đại Bắc Tống). Bộ sách này hoàn thành vào năm Vạn Lịch thứ 45 (1617) của triều đại nhà Minh.

Đại Minh cao tăng truyện phân 3 khoa là: Dịch kinh, Giải nghĩa, Tập Thiên. Dịch kinh thì chỉ ghi chép về một vị là Sa La Ba (Shaluoba) của triều đại nhà Nguyên; Giải nghĩa thì đề cập về các cao tăng của triều đại Nam Tống đến triều đại nhà Minh năm Vạn Lịch (tất cả là 44 vị); còn khoa Tập thiên thì tập trung trong khoảng thời gian từ Bắc Tống (những năm cuối của Bắc Tống), đến đời Nhân Tông của triều đại nhà Nguyên (có 67 vị). Như vậy toàn bộ sách về phần chính truyện thì có tất cả là 112 vị và phụ lục thì có 68 vị. Bộ sách này về hình thức biên tập truyện tích và công hạnh hành đạo của chư vị cao tăng thì cũng giống như 3 bộ cao tăng truyện trước đây, nhưng bộ này khác hơn ở chỗ là chỉ phân làm có 3 khoa. Về hình thức luận, thuật thì theo mô dạng của Tổng cao tăng truyện, nghĩa là phần cuối của khoa hoặc là phần cuối của truyện tích thì có bài luận tự vấn tự đáp để trình bày tư tưởng

và quan điểm của tác giả đối với khoa ấy hoặc là cá nhân của một truyện tích nào đó. Tư tưởng Phật giáo của Tống, Nguyên, Minh lúc bấy giờ chủ yếu là «Dung hòa các tông», và « Tam giáo hợp nhất». Đó là trào lưu tư tưởng phát triển mới của Phật giáo Trung Hoa. Trong Đại Minh cao tăng truyện đã phản ánh một cách xác thực và khách quan, đây cũng chính là nguồn tài liệu giá trị để nghiên cứu về tư tưởng Phật giáo lúc bấy giờ.

Theo khảo sát thì được biết rằng bộ sử ký này đã được biên soạn căn cứ vào một số tư liệu như sau: Đại Dụng Tài Công Hành Nghiệp Bí, Nhã Công Tháp Minh, Thiên Ngạn Tế Công Tháp Minh, Ngũ Đẳng Hội Nguyên, Phật Tổ Lịch Đại Thông Tái . . . Nói chung, nguồn tài liệu căn cứ tương đối phong phú. Điều đặc biệt là bộ sử ký này đã tập hợp được tất cả truyện tích sử ký của tất cả các cao tăng của 3 triều đại Tống, Nguyên và Minh. Điều này ở một số sách khác lúc bấy giờ thì chỉ rải rác không tập trung. Do vậy mà bộ sách này còn là nguồn tư liệu tham khảo để nghiên cứu về cuộc đời của các cao tăng của 3 triều đại nói trên. Nhưng điều đáng tiếc là có một số truyện tích được thuật kể trong sách lại quá ngắn vì đã lược bỏ quá nhiều, và cũng có một số truyện tích của một số cao tăng chưa được đề cập. Ngoài ra có một số truyện tích về thời gian và địa điểm của truyện xảy ra thì không được đề cập chính xác lắm, và có một truyện bị trùng lặp thuật đến 2 lần. Nó cũng chủ yếu đề cập các cao tăng phương Nam của Trung Hoa lúc bấy giờ, do vậy mà thiếu tính toàn diện, và lại không nói tiếp được ưu điểm của Tống cao tăng truyện. Nhưng bất luận như thế nào đi nữa thì Đại Minh cao tăng truyện vẫn là một bộ sử ký quý giá của Phật giáo Trung Hoa. Vì sách này là nguồn tư liệu hiếm cung cấp cho giới học giả Phật học ngày nay nghiên cứu về truyện tích và cuộc đời, công nghiệp hành đạo của các cao tăng của 3 triều đại Tống, Nguyên và Minh. Bộ sách này đã được kết tập vào Đại Chính Tạng, và Tục Tạng Kinh.

Tóm lại, bốn bộ sử ký thuộc thể loại «Cao tăng truyện» này được học giả Phật học ngày nay đánh giá cao, và coi đó là một trong những nguồn tư liệu đáng tin cậy để cung cấp cho độc giả là tư liệu tham khảo và nghiên cứu về văn hóa, tư tưởng, lịch sử và cuộc đời, công nghiệp hành đạo của các vị cao tăng qua các triều đại. Nương vào đây ta có thể hồi ức và biết được những giai đoạn thịnh suy của Phật giáo Trung Hoa. Đọc lại những tấm gương sáng của chư vị cao tăng của các triều đại, chúng ta thấy quý ngài suốt cuộc đời vì Phật pháp quên mình. Qua những tấm gương sáng đó, hoặc ít hoặc nhiều đã sách tấn người đời nay tinh thần vì lý tưởng phụng sự Đạo và Đời.

---o0o---

Hết